

DE FATTIGE OG ARBEIDER- ARISTOKRATIET

BEVISSTHETEN OM DEN ØKONOMISKE/MATERIELLE AVGRUNNEN SOM SKILLER ARBEIDERNE I DE INDUSTRIALISERTE LAND FRA ARBEIDERNE I DE OM-RÅDER AV VERDEN DER BEFOLKNINGEN ER UTSULTET OG UNDERERNÆRT REISER FLERE SPØRSMÅL:

Skal ikke arbeiderne i de såkalte "rike" land gi avkall på ytterligere materiell vekst for å vise solidaritet med de fattige og utsultete ?

BliR ikke arbeiderne i de råvareproduserende landene utbyttet av arbeiderne i den industrialiserte kapitalistiske regionen ?

Er ikke arbeiderne i de industrialiserte land, f.eks. i Norge, en overklasse i verdensmålestokk, et arbeideraristokrati som mer og mer likner borgerskapet i krav og levemåte ?

ARTIKLENE SOM FØLGER GIR DELVIS SVAR PÅ SPØRSMÅLENE: CHARLES BETTELHEIM KLARLEGGER DE GRUNNLEGGENDE MØTSETNINGENE I KAPITALISMEN SOM VERDENSsystem, MARTIN NICOLAUS OG ERIC HOBSBAWM DISKUTERER MED UTGANGSPUNKT I ENGELS OG LENIN SÆRTREKK VED ARBEIDERARISTOKRATIET. UTDRAGENE FRA GOLDTHORPES EMPIRISKE STUDIE "MØTBEVISER" PÅSTANDEN OM AT ARBEIDERKLASSEN I OVERFLØDSSAMFUNNET BØRGERLIGGJØRES, AVSNITTET AVSLUTTES MED EN KOMMENTAR TILPASSET FORHOLDENE I NORGE.

Økonomiske ulikheter mellom nasjonene og internasjonal solidaritet

Tesen om solidaritet mellom de arbeidende folkene i alle land blir av og til imøtegått med idéen om at det fins en dyp interessedivergens mellom arbeiderne i de forskjellige land. For dem som har dette synet, har den påståtte divergensen sin rot i noen lands (kalt "rike") utbytting av andre land (kalt "fattige"). Den utbyttingen en her forestiller seg, er ikke - i det minste ikke prinsipielt - imperialistisk utbytting,¹ men sies å følge direkte av bytteforholdene som råder på det kapitalistiske marked. Det påstås at den stammer fra et "ulikt bytteforhold" som igjen hovedsakelig skyldes *ulikheten i lønninger* mellom landene. Vi blir fortalt at et slikt "ulikt bytteforhold" innebærer at arbeiderne i de "rike" land utbytter arbeiderne i de "fattige". Hvis det var slik, ville det være nødvendig å oppgi tesen om internasjonale arbeidersolidaritet; arbeiderne i land med høye lønninger ville ikke bare være passive "priviligerte" i en økonomisk situasjon som ikke avhenger av dem selv: de ville "medvirke aktivt" til denne situasjonen. Og mer enn det: Hver gang disse arbeiderne lykkes i å oppnå lønnsøkninger, vil de øke utbyttingen av de fattige landene.

Denne oppfatningen forutsetter at lønningene spiller den privilegerte rollen som en "uavhengig variabel" som er i stand til å bestemme prisnivå og -struktur. En slik antagelse er helt vilkårlig. Men det er fare for at den lett kan bli godtatt fordi den drar fordel av en viss "sunn fornuft", det vil si enkelte "direkte bevis". Disse "direkte bevis" er i virkeligheten av den typen som vitenskapelig erkjennelse alltid må stille spørsmålsteget ved. I dette tilfelle er de "bevisene" det henvises til, de samme som tilhengerne av reaksjonære økonomiske oppfatninger henvis-

er til når de anklager arbeiderne for å være ansvarlige for prisøkning, inflasjon, osv., på grunn av "overdrevne" lønnskrav. Ingen av disse påstander eller antagelser er godt underbygget; liksom andre priser er lønninger priser - prisen på arbeidskraft - og utøver ingen "priviligert" innflytelse på det generelle prisnivået. Unntatt når en valuta devalueres, fører ikke lønnsøkninger til prisøkninger, men til reduksjon av profittene; og devaluering "bestemmes" ikke av lønnsøkninger. Ethvert resonnement som gir en "priviligert" rolle til lønningenes innflytelse på prisene, utstyres seg vanligvis *à priori* med "bevist" i form av en antagelse som i virkeligheten ikke er bevist. Og denne konklusjonen har form av en forutsetning.

HVA ER OPPRINNELSEN TIL DE INTERNASJONALE LØNNSULIKHETER?

Dersom vi skal forstå virkningen av de internasjonale lønnsulikheter, må vi først finne årsakene til dem. Teori og konkret analyse viser at de har sine røtter i ulik utvikling av den kapitalistiske produksjonen i de forskjellige land og i virkningene som denne ulikheten i utvikling har på arbeidets intensitet og produktivitet. Generelt sagt øker disse effektene med utviklingen av de kapitalistiske produksjonsforholdene. Følgen er at i hvert enkelt land som engasjerer seg i en bestemt produksjonsgren, vil en forskjellig mengde av det samme produktet bli produsert med samme arbeidsmengde målt i tid. Men på verdensmarkedet blir disse varene solgt til samme pris, "verdensprisen"; og på den måten produserer arbeiderne i de høyere utviklede kapitalistiske landene mer verdi - uttrykt i penger - enn arbeiderne i de mindre utviklede kapitalistiske landene i samme tidsrom.

Denne forskjellen i sammenlignbar produktivitet uttrykt i penger medfører en rekke konsekvenser, såvel for det nasjonale pris- og lønnsnivået som for vilkårene for internasjonal spesialisering i kapitalismen.

Et spesielt viktig punkt er her: Nominelle lønninger - og enda mer de reelle lønninger - varierer langt ifra i samme forhold som de internasjonale forskjellene i produktivitet. (Tilgjengelig statistikk viser at i ekstreme tilfeller er forholdet mellom produktet, målt i penger, av en arbeidstime utført av arbeiderne i de fremskredne kapitalistiske landene og en arbeidstime utført av arbeiderne i landene hvor kapitalismen er mindre utviklet, i størrelsesordenen førti til én. Statistikken viser også at den gjennomsnittlige nominelle nasjonale arbeidslønnen i de høyere utviklede kapitalistiske landene synes å være tjue til trede ganger så stor som i de mindre utviklede landene.) Av dette følger det faktum - tilsynelatende "para-

doksalt", men i virkeligheten nødvendig (dvs. som resultat av lovmessigheten i den kapitalistiske produksjonsmåten) - at *ubyttingsgraden*² er mye høyere i de fremskredne kapitalistiske landene enn i de underutviklete.

Å si at utbyttingsgraden er høyere i de langt fremskredne kapitalistiske landene enn i de mindre fremskredne, innebærer ikke at arbeidernes *konsumnivå* er lavere i de "rike" landene (som vi vet, er akkurat det motsatte tilfelle). Det vil heller si at lønningene i de fremskredne kapitalistiske landene er *relativt* lavere i sammenlikning med produktiviteten uttrykt i penger. Det er nettopp fordi verdien av produksjonen pr. arbeider er lav i de mindre utviklete land at utbyttingsgraden gjennomsnittlig er relativt lavere der, til tross for de *elendige lønningene* som betales i disse landene.

Siden forskjellen i produktivitet, uttrykt i penger, er grunnen til forskjeller i pris- og lønnsnivå mellom ulike land, blir de høyere lønningene i de mer fremskredne kapitalistiske land på ingen måte oppnådd på bekostning av arbeidslønningene i de mindre fremskredne land: *Disse lønningene er ledd i et system av priser som de ikke fastsetter.*

En praktisk følge av det foregående er at når arbeiderne i et kapitalistisk land med høyt utviklete produktivkrefter ikke oppnår lønnsøkninger, så resulterer ikke dette i forbedring av levevilkårene til arbeiderne i de fattige land, men i større profitt for kapitalistene i de rike, og på den måten i en *aksellerasjon av den ulike utviklingen*. På den annen side: lønnsøkninger som oppnås av arbeiderne i de mer industrialiserte land, kan gjøre industrien i de mindre utviklete "konkurransedyktig", og på den måten skape bedre betingelser også for den økonomiske klassekampen til arbeiderne i disse landene.

DEN GRUNNLEGGENDE KJENSGJERNING: ULIK UTVIKLING AV DE KAPITALISTISKE PRODUKTIVKREFTENE OG "BLOKKERING" AV UTVIKLINGEN I DE BEHERSKEDE OG AVHENGIGE LANDENE.

Det er altså produktivkreftenes ulike utviklingsgrad i en verden dominert av kapitalistiske produksjonsforhold som er den grunnleggende kjensgjerning som forklarer de internasjonale lønnsulikheter. Det er dette som manifesterer seg som "ulikt bytteforhold". Dette er grunnlaget for den imperialistiske utbyttingen (som i sin tur utdyper skillet i utvikling enda mer). Dette er det som i siste instans og fremfor alt tilkjennegir seg i form av en "blokkering" av produktivkreftene i de mindre utviklete kapitalistiske landene.

Denne "blokkeringen" er ikke noe annet enn ekspanderende reproduksjon av de eksisterende økonomiske ulikhetene. Den er en av hovedeffektene av at den kapitalistiske produksjonen behersker verden. Den viser at den økende rikdom i de mer utviklede kapitalistiske landene er basert mindre på utbyttingen av de underutviklede - noe som ville innebære disses utvikling - enn på å holde utviklet de enorme rikdommer (i form av folk og land) som finnes i de såkalte "fattige" landene.³

HVA ER DEN GRUNNLEGGENDE MOTSETNINGEN I SAMFUNNET?

Siden det er umulig å snakke om at arbeiderne i de "rike" land utbytter arbeiderne i de "fattige" land, må det erkjennes at det ikke eksisterer noen grunnleggende interessemotsetning mellom dem. Det fins tvert om objektive solidaritetsbånd mellom dem, siden de alle direkte eller indirekte er utsatt for kapitalistisk utbytting eller er truet av den.

Siden de produktive lønnsarbeiderne er utsatt for kapitalistisk herredømme og utbytting, er de alle i samme båt, uansett lønn⁴ - arbeidet deres er fremdeles kilden til kapitalistklassens berikelse: Kapitalistklassen alene kontrollerer produksjonsmidlene og bestemmer hvordan de skal brukes. Stilt overfor dette herredømmet, er disse arbeiderne også solidariske med folkene som er utsatt for imperialistisk utbytting i de avhengige landene.

I siste instans er den grunnleggende sosiale motsetningen den som stiller arbeiderne i alle land opp mot hersker- og utbytterklassen som berøver dem kontrollen over deres produksjonsmidler og resultatene av deres arbeid. Sammenliknet med denne motsetningen har de spesielle eller "nasjonale" interessene, som kan sette enkelte arbeidere opp mot andre, bare sammenheng med sekundære motsetninger.

Riktignok blir disse motsetningene brukt av den herskende klassen for å opprettholde herredømmet. Nettopp derfor er det nødvendig stadig å ha i tankene hva den grunnleggende motsetningen i samfunnet består i.

En påminnelse om den objektive solidariteten mellom arbeiderne er spesielt nødvendig i dag, for mer enn noen gang er folkene i alle land utlevert til nasjonale og internasjonale kriser, innbefattet kriger - det naturlige resultat av de kapitalistiske produksjonsforholdene.

Kriger, som imperialismen prøver å opprettholde verdensherredømmet med, blir det stadig flere av over hele verden, enten i åpen form - som i Vietnam eller Midt-Østen -

eller i form av borgerkriger og geriljakrig i forskjellige land i Asia og Latin-Amerika. De koster mer og mer - i menneskelig, lidelser og militærutgifter. De får alle verdens folk til å innse stadig mer tydelig hvor nødvendig det er for dem å utvikle aktiv solidaritet for å kunne gjøre ende på det imperialistiske herredømmet. Imperialismen fordømmer det store flertallet av menneskeheten til elendighet og gavner bare en ørliten minoritet, mens den berøver hele verden det veldige bidraget til økning av produksjonen som ville bli muliggjort ved en sosialistisk utvikling av produktivkreftene.

Oversatt av Yngve Lintoft

NOTER

- 1) Uttrykket "imperialistisk utbytting" beskriver resultatet av de økonomiske forhold mellom de store industri- og finansmaktene (imperialistmaktene) og de landene de dominerer politisk og økonomisk, så langt disse forholdene muliggjør utbytting av arbeiderne i de dominerte land ved hjelp av investering av fremmed kapital i disse landene.
- 2) Den produserte verdi som overskrider lønningene, danner merverdien. Merverdien fordeles i form av industriell og kommersiell profitt, rente, jordrente, rente på bygninger og anlegg og skatter betalt av foretakene. Forholdet mellom massen av merverdi og massen av lønninger danner "utbyttingsgraden" eller merverdiraten.

Redaksjonens anmerkning: Marx brukte som oftest begrepet "merverdirate" for forholdet mellom "merarbeid" og "nødvendig arbeid", (m:v). Han la imidlertid til: "Merverdiraten er ... det eksakte uttrykk for kapitalens utbyttingsgrad av arbeidskraften eller kapitalistens utbyttingsgrad av arbeideren." Her er det imidlertid vesentlig å være klar over at *merverdiraten ikke sier noe om den absolutte størrelsen av utbyttingen*, noe Bettelheim later til å ville overse. Om dette skrev Marx i en fotnote i *Das Kapital*: "Selv om merverdiraten er et eksakt uttrykk for utbyttingsgraden av arbeidskraften, så er den ikke noe uttrykk for den absolutte størrelsen av utbyttingen. For eksempel når det nødvendige arbeidet er lik 5 timer og merarbeidet er lik 5 timer, er utbyttingsgraden lik 100 %. Størrelsen av utbyttingen er her målt ved 5 timer. Er derimot det nødvendige arbeidet lik 6 timer og merarbeidet lik 6 timer, så blir utbyttingsgraden på 100 % ufor-

a

andret, men størrelsen av utbyttet vokser med 20%, fra 5 til 6 timer."

Dette er et moment som en vel ikke bør overse når en i analysen av forholdet mellom arbeiderne i de "fattige" og de "rike" land trekker inn forskjellen i arbeidsproduktivitet og "utbyttingsgrad" mellom disse landene. Et annet moment i denne sammenheng er at store folkemasser i de "fattige" land ikke er trukket inn i noen form for kapitalistisk produksjon. Selv om disse folkene lever under eksistensminimum, kan en ikke si at de er offer for noen "utbyttingsgrad". (Begge sitater av Marx er fra: *DAS KAPITAL*, Band 1, Berlin (Øst), 1969, s.232; 7.kap: "Die Rate des Mehrwerts".

- 3) Konsekvensene av dette kan ikke behandles her. Noen av dem er følgende: De strøk av verden hvor akkumulasjon og investering er konsentrert, er ikke lavtlønnslandene, men "høy"-lønnslandene. Størstedelen av profitten som oppnås gjennom imperialistisk investering i de "fattige" land, blir ikke reinvestert på stedet, men "repatriert" og investert i de "rikeste" landene (noe som forverrer enda mer ulikheten i utvikling). La meg legge til at uttrykket "blokkering", som jeg har brukt i denne passasjen, er rent deskriptivt. Som jeg har prøvd å vise i "Teoretiske observasjoner", utgitt i A.Emmanuels bok *L'Echange Inégal*, referer dette uttrykket seg til en kjensgjerning som er mye mer kompleks: en "utvikling av avhengighet" som fremfor alt tenderer mot å gjøre de dominerte landene til leverandører av billige råstoffer.
- 4) De påståtte "høye" lønningene til arbeiderne i de fremskredne kapitalistiske landene er i virkeligheten svært dyrt kjøpte. Opp mot dem må vi stille økende hastighet og intensitet i arbeidet, en stadig større grad av fysisk og psykisk utmatting, en streng arbeidsdisiplin, stadige trusler om oppsigelser for det minste feilgrep, oppsigelser av eldre arbeidere, et liv gjort vanskelig og usunt av transport- og boligproblemer, og alle "plagene" som følger kapitalistisk industriell utvikling.